

Sveriges pensioner 2005-2016

Inkomstgrundad allmän pension, tjänstepension
och avdragsgill privat pension

PENSIONS
MYNDIGHETEN

Innehåll

Inledning.....	1
Det förvaltade pensionskapitalet	2
De inbetalade pensionsavgifterna.....	4
Pensionsutbetalningar.....	6
Tjänstepension – en jämförelse av premier och utbetalningar	8
Bilaga 1 Underlag till diagrammen.....	10
Inkomstgrundad allmän pension	10
Premiepension.....	11
Tjänstepension.....	12
Avdragsgillt privat pensionssparande	13
Bilaga 2 Kort om kapitalet i det allmänna pensionssystemet.....	14
Bilaga 3 Tjänstepensionsplanerna i korthet.....	15
Rapportens definition av tjänstepension.....	15
Tjänstepensionsplanerna.....	15
ITP – privatanställda tjänstemän.....	16
SAF-LO – privatanställda arbetare.....	16
KAP-KL/AKAP-KL – kommun- och landstingsanställda.....	16
PA 16 – för statligt anställda.....	17
Bilaga 4 Kort om kapitalet i tjänstepensionssystemen.....	19
Tjänstepensionskapitalet och avtalsområde	19
Privatanställda tjänstemän.....	19
Privatanställda arbetare	20
Anställda inom kommuner och landsting.....	20
Statligt anställda	21
Bilaga 5 Kort om avdragsgillt privat pensionssparande	22
Bilaga 6 Datakällor	23
Inkomstgrundad allmän pension	23
Tjänstepension.....	23
Definitioner och trygghandformer.....	23
Förvaltad tjänstepensionskapital.....	24

Sammanfattning

Pensionerna i Sverige har fortsatt att växa och det samlade förvaltrade pensionskapitalet uppgick till 5 400 miljarder kronor 2016. Både in- och utbetalningarna har ökat och uppgick till 470 miljarder kronor respektive 425 miljarder kronor 2016.

Denna rapport, *Sveriges pensioner*, beskriver utvecklingen av pensionsbeloppen avseende den allmänna inkomstgrundade pensionen, tjänstepensionen och den avdragsgilla privata pensionen.

Det samlade förvaltrade pensionskapitalet beräknas uppgå till 5 400 miljarder kronor 2016. Det är en ökning med närmare 400 miljarder kronor sedan föregående år och Realt med cirka 3 200 miljarder kronor sedan 2006. Det förvaltrade kapitalet inom den allmänna pensionen utgjorde 44 procent av det samlade pensionskapitalet 2016, varav buffertkapitalet motsvarade 25 procentenheter och premiepensionskapitalet 19 procentenheter. Tjänstepensionen utgjorde cirka 48 procent av de samlade kapitalet detta år (endast pensionsförsäkringskapital ingår i beräkningarna).

Inflödet av de allmänna pensionsavgifterna, tjänstepensionspremierna och sparandet i de privata avdragsgilla pensionssparformerna ökar i stort sett kontinuerligt sedan 2005 och beräknas uppgå till sammanlagt 470 miljarder kronor för 2016. Inbetalningarna till det avdragsgilla pensionssparandet har minskat kraftigt sedan 2014 beroende på dels att avdragsutrymmet minskades 2015 och dels att avdragsmöjligheten slopades för den breda allmänheten 2016.

Beloppet för de samlade pensionsutbetalningarna beräknas ha ökat från närmare 240 miljarder kronor 2005 till ungefär 425 miljarder 2016. I kronor räknat har utbetalningarna av inkomstpensionen ökat mest medan utbetalningar av tjänstepensionen ökar relativt mest med mer än en fördubbling. I slutet av 2016 utgjorde tjänstepensionen 24 procent av de totala pensionsutbetalningarna. Utbetalningarna av premiepensionen är fortsatt förhållandevis låga och uppgår till närmare två procent av de samlade pensionsutbetalningarna.

I en växande ekonomi, såsom den svenska, växer dels in- och utbetalningarna av pensionen och dels pensionskapitalet. Den utvecklingen bedöms fortsätta i Sverige.

Inledning

Rapporten ger en övergripande bild av hur pensionsbeloppen för inkomstgrundad allmän pension, tjänstepension och privat avdragsgill pension har utvecklats under perioden 2005–2016. Det är beloppen för förvaltad kapital, inbetalda allmänna pensionsavgifter, försäkringspremier och sparbelopp samt utbetalda pensioner för respektive pensionsslag som redovisas. Notera att det är reala belopp (i 2016 års priser) som presenteras i diagrammen medan de nominella beloppen framgår i bilaga 1.

Den inkomstgrundade allmänna pensionen utgörs av inkomstpension, tilläggspension och premiepension. Inkomst- och tilläggspensionen är ett fördelningssystem med en kapitalbuffert medan premiepensionen är ett fullt fonderat premiereservsystem. I beloppen för förvaltad kapital ingår dels bufferten och dels de fonderade premiepensionsmedlen, utöver tjänstepensionskapitalet och kapitalet för privat pensionssparande. I bilaga 2 beskrivs i korthet det förvaltade kapitalet i det allmänna pensionssystemet,

Uppgifterna om tjänstepensionskapitalet är ungefärliga eftersom vi saknar helt eller delvis underlag för pensionsutfästelser som tryggas på annat sätt än genom pensionsförsäkring. I de flesta fall är det uppgifter för förmånsbestämda tjänstepensioner som tryggas genom överföring till pensionsstiftelse, genom kreditförsäkring eller genom kommuners och landstings beskattningsrätt som saknas. I bilaga 3 beskrivs i korthet tjänstepensionskapitalet.

Med privat pensionssparande avser rapporten det avdragsgilla privata pensionssparandet.

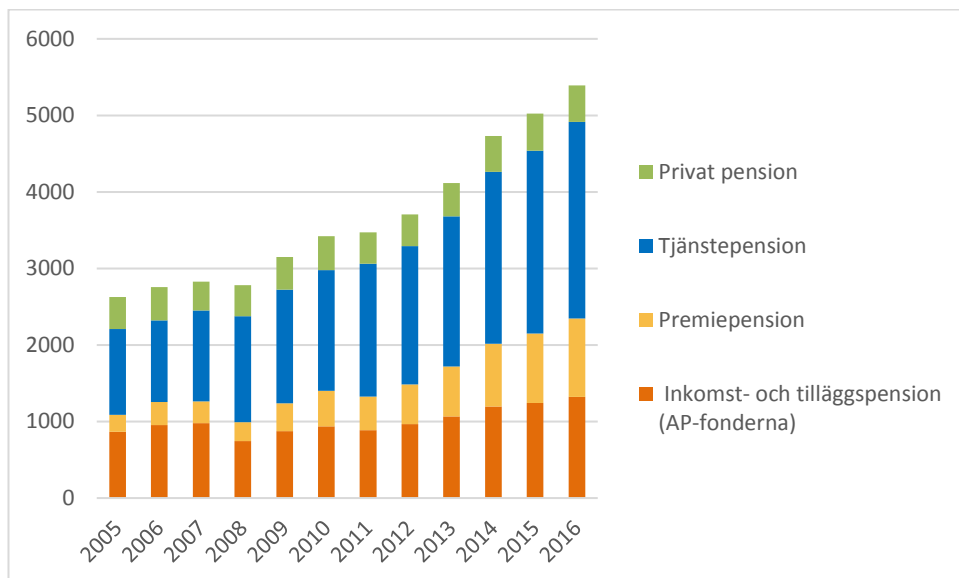
De data som ligger till grund för rapporten baseras på uppgifter från olika årgångar av Orange rapport (Pensionssystemets årsredovisning).¹ Uppgifterna om tjänstepensioner och privat avdragsgillt pensionssparande har i sin tur inhämtats från flera olika håll. Uppgifterna för de olika pensionsdelarna är inte alltid jämförbara över tid eftersom grunderna för underlagen har ändrats något vissa år. En redogörelse för använda datakällor finns i bilaga 6. I bilagan ger också en övergripande bild av de svagheter som finns i data.

¹ I Pensionsmyndighetens årliga redovisning av pensionssystemet "Orange rapport – pensionssystemets årsredovisning", redovisas uppgifterna enbart för det senaste året. Rapporterna finns på Pensionsmyndighetens hemsida, <https://www.pensionsmyndigheten.se/statistik-och-rapporter/Rapporter/arsredovisningar>.

Det förvaltade pensionskapitalet

Det samlade pensionskapitalet beräknas uppgå till cirka 5 400 miljarder kronor i slutet av 2016 (5 000 miljarder kronor år 2015). Kapitalet utgörs av allmän pension (förvaltade buffertkapitalet i första-fjärde och sjätte AP-fonderna samt premiepensionskapitalet), tjänstepension (pensionsförsäkringskapital) och kapitalet i de privata avdragsgilla sparformerna (pensionsförsäkring och individuellt pensionssparande). Kapitalet har ökat realt med cirka 3 200 miljarder kronor sedan 2006. Ökningen har i stort sett varit kontinuerlig över tid, med undantag för den globala finanskrisen 2008 då bland annat aktiekurserna föll kraftigt, se diagram 1. Nedgången detta år förklaras till stor del av att en betydande andel av pensionskapitalet var placerat i aktier.

Diagram 1 Totalt förvaltad pensionskapital per den 31 december, miljarder kronor i 2016 års priser

Källor: Se bilaga 1 Underlag till diagrammen och bilaga 6 Datakällor.

Premiepensionskapitalet utgör närmare 44 (42) procent av det förvaltade kapitalet inom den allmänna pensionen 2016. Den betydande andelen beror på att premiepensionssystemet är ett fullfonderat premiereservsystem medan inkomstpensionssystemet är ett fördelningssystem där det förvaltade kapitalet utgörs av buffertkapitalet i AP-fonderna.²

² Ett fördelningssystem kännetecknas av att det saknas juridiska eller andra krav eller ambitioner om att hålla tillgångar motsvarande pensionsåtaganden. Det innebär bland annat att de inkomstpensioner som Pensionsmyndigheten betalar ut under ett år mer eller mindre finansieras genom den pensionsavgift som betalas in samma år.

I slutet av 2016 uppgick de samlade ”tillgångarna” i inkomstpensionssystemet till 9 060 (8 690) miljarder kronor, varav avgiftstillgången – det immateriella värdet av avgiftsflödet – stod för 7 740 (7 460) miljarder kronor eller 85 procent av ”tillgångarna” medan buffertkapitalet stod för 1 321 (1 230) miljarder kronor eller 15 procent.³ Pensionsskulderna i inkomstpensionssystemet uppgick vid samma tillfälle till ungefär 8 710 (8 520) miljarder kronor.

Under flertalet år under 2006-2016 uppgår det beräknade tjänstepensionskapitalet till cirka 48 procent av det samlade pensionskapitalet.⁴

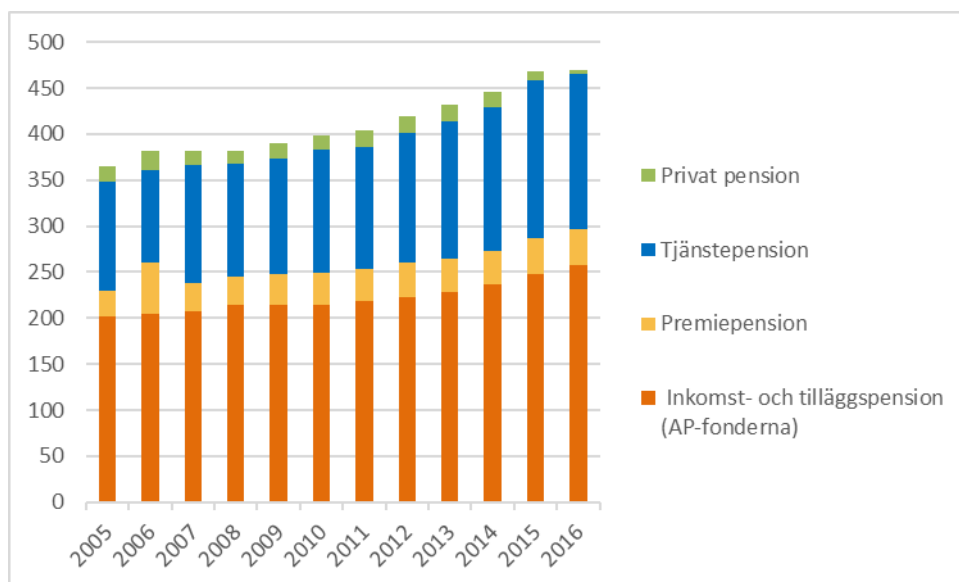
³ Buffertkapitalet i Första – Fjärde och Sjätte AP-fonderna används för att utjämna under- eller överskott som uppstår när beloppet för de samlade pensionsutbetalningarna överstiger eller understiger samma års inbetalade pensionsavgifter. De årliga beloppen för utbetalning av inkomst- och tilläggs pensionerna utgör cirka 21 procent av buffertkapitalet.

⁴ I beräkningarna av tjänstepensionskapital ingår enbart de pensionsutfästelser som tryggas genom pensionsförsäkring. Utfästelser tryggade genom kreditförsäkring, överföring till pensionsstiftelser eller genom kommuners, landstings och statens beskattningsrätt ingår inte i våra beräkningar.

De inbetalade pensionsavgifterna

De samlade inbetalningarna till avgiftsbestämda, inklusive premiebestämda, pensioner har ökat över tid och beräknas uppgå till 470 (463) miljarder kronor 2016, se diagram 2. I kronor räknat ökar avgifterna till den allmänna pensionen mest och de uppgick till 297 (284) miljarder kronor, varav avgifterna till premiepensionen utgjorde 40 (39) miljarder kronor. Pensionsavgifterna för inkomst-/tilläggs pensionen beräknas utgöra 55 procent av de samlade inbetalningarna under 2016 medan motsvarande avgifter för premiepensioner är närmare nio procent.

Diagram 2 Totalt inbetalda pensionsavgifter, premier och sparbelopp per den 31 december, miljarder kronor i 2016 års priser

Källor: Se bilaga 1 Underlag till diagrammen och bilaga 6 Datakällor. Det relativt höga beloppet för premiepensionen 2006 beror på att detta år gjordes en ändring av de administrativa rutinerna vid årsskiftet. Justeringen medförde en fördubblad redovisning av premieinkomsterna 2006 i Orange rapport.⁵

Premierna för tjänstepensionsutfästelser tryggade genom pensionsförsäkring beräknas till 168 (168) miljarder kronor för 2016 och de motsvarar 36 procent av de totala pensionsinbetalningarna detta år.

⁵ Före 2006 fick dåvarande Premiepensionsmyndigheten information om pensionsspararnas premiepensionsrättigheter i januari två år efter intjänandeåret. Informationen för 2004 års intjänande kom alltså i januari 2006 och då fördes avgiftsinkomsten från premiepensionen över till pensionsspararnas premiepensionskonton. År 2006 ändrades rutinen för placering av nya pensionsrätter (för både nya och befintliga pensionssparare) till att ske i december ett år efter intjänandeåret. Det innebar att medel för premiepensionsrättigheter intjänade under 2005 fördes över till spararnas premiepensionskonton. Därmed blev avgifter för två år överförda till spararnas premiepensionskonton under 2006.

Nysparandet i det avdragsgilla privata pensionssparandet har fortsatt att minska och uppgick till 5 (9) miljarder kronor. Nedgången förklaras främst av att avdragsrätten sänktes under 2015, från 12 000 kronor per år till 1 800 kronor per år, för individer med tjänstepension i anställning, det vill säga för majoriteten av dåvarande pensionssparare. En bidragande förklaring till nedgången kan vara att avdragsrätten slopades helt från och med årsskiftet 2015/2016 för samma grupp av individer. Den fortsatta nedgången beror av allt att döma på en fortsatt anpassning till regelverket.

Pensionsutbetalningar

De sammanlagda pensionsutbetalningarna ökade realt från drygt 200 miljarder kronor 2006 till 420 (390) miljarder kronor 2016, se diagram 3. I kronor räknat står förstås den allmänna pensionen för den största ökningen under perioden. Under 2016 betalades cirka 290 miljarder kronor ut i inkomstgrundad allmän pension, varav premiepensionsutbetalningarna uppgick till 7 miljarder kronor. De inkomstgrundande pensionsförmånerna kan börja betalas ut tidigast från 61 års ålder.

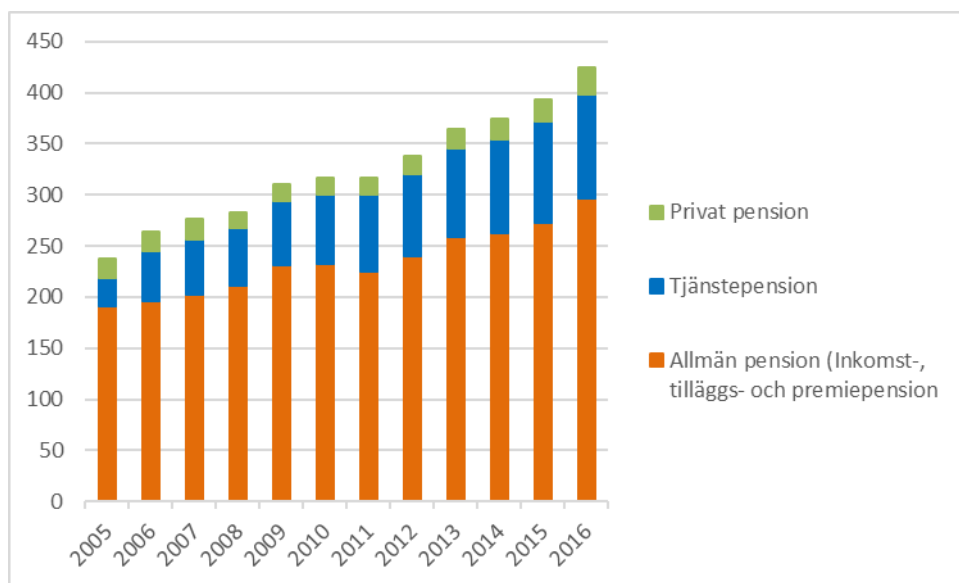
Det betalades ut drygt 100 (97) miljarder kronor i tjänstepension under 2016. Tjänstepensioner utgjorde 24 (25) procent av de sammanlagda utbetalningarna och är den post som har ökat mest under perioden den senaste tio årsperioden med 158 procent. Tjänstepensioner kan enligt lag betalas ut från 55 års ålder men avtalsparterna kan välja en högre första utbetalningsålder. Tjänstepensionsutbetalningarna i diagram 3 inkluderar enbart individer som har fyllt 65 år eller är äldre.⁶

Trots att inbetalningarna till det avdragsgilla pensionssparandet har minskat så fortsatte utbetalningarna att öka och uppgick till 22 (21) miljarder kronor 2016. Utbetalningar har ökat med 70 procent sedan 2006. Individen kan påbörja uttag av privat pension från 55 års ålder men uppgifterna i diagram 3 inkluderar enbart individer som är 65 år eller äldre.⁷

⁶ Uppgifterna om utbetalningar av tjänstepension kommer från Statistiska centralbyrån (SCB). SCB tillhandahåller aggregerade uppgifter om pensionsutbetalningar även för åldersgruppen 55-64 år men vi har valt att inte inkludera dem. Skälet är att vi vill belysa "ålderspension" och vi har inte möjlighet att urskilja huruvida utbetalningar av andra försäkringar ingår i statistiken över tjänstepensionsutbetalningar. Vi antar att ju äldre individen är desto troligare sker utbetalningen i pensioneringssyfte. Vi har inte tillgång till andra åldersindelningar. Tjänstepensionsutbetalningarna uppgår till närmare drygt 116 (111) miljarder kronor för åldersgrupperna 55-år.

⁷ Uppgifterna om utbetalningar av privat pension kommer från Statistiska centralbyrån (SCB). SCB tillhandahåller aggregerade uppgifter om utbetalningar även för åldersgruppen 55-64 år men vi har valt att inte inkludera dem. Skälet är att vi vill belysa "ålderspension". För privat pension krävs inget pensioneringssyfte för uttag men vi bedömer att sannolikhet för att den privata pensionen tas ut på grund av ålderspensionering ökar ju äldre individen är. Vi har inte tillgång till andra åldersindelningar. Utbetalningarna uppgår till cirka 26 (24) miljarder kronor för åldersgrupperna 55-år.

Diagram 3 Totalt utbetalda pensioner per den 31 december, miljarder kronor i 2016 års priser

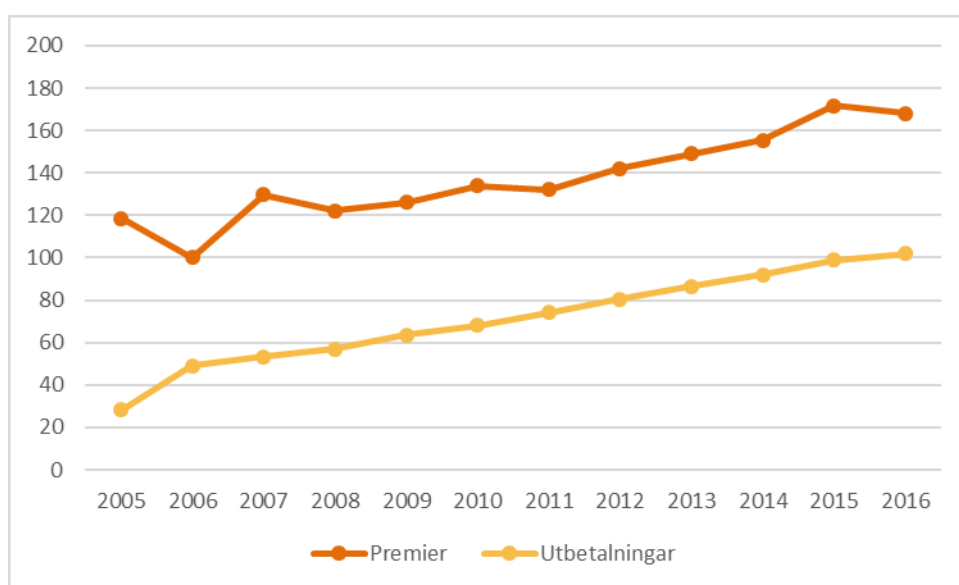

Källor: Statistiska centralbyrån (SCB), se bilaga 1 Underlag till diagrammen och bilaga 6 Datakällor. Beloppen för utbetalda tjänstepensioner och avdragsgillt privat pensionssparande inkluderar enbart personer som är 65 år eller äldre, men för privat pension gäller detta först från och med 2008. För tjänstepension verkar beloppet för 2005 vara något för lågt, förmodligen beroende på bristfälliga underlag för detta år och beloppet är troligen inte jämförbart med senare år. Utbetalningarna av privat pension minskar mellan 2007 och 2008. Åtminstone en del av minskningen kan sannolikt förklaras av de skilda underlag, att från och med 2008 ingår enbart uppgifter för gruppen individer som är 65 år eller äldre.

Tjänstepension – en jämförelse av premier och utbetalningar

Skillnaden mellan tjänstepensionspremier och utbetalningar av tjänstepension har varit relativt stabil under perioden 2006-2016 och har legat kring 60 miljarder kronor. Under 2015 ökade differensen till 70 miljarder kronor men den minskade till 66 miljarder kronor 2016.

Diagram 4 Premier till och utbetalningar av tjänstepension per den 31 december, miljarder kronor i 2016 års priser

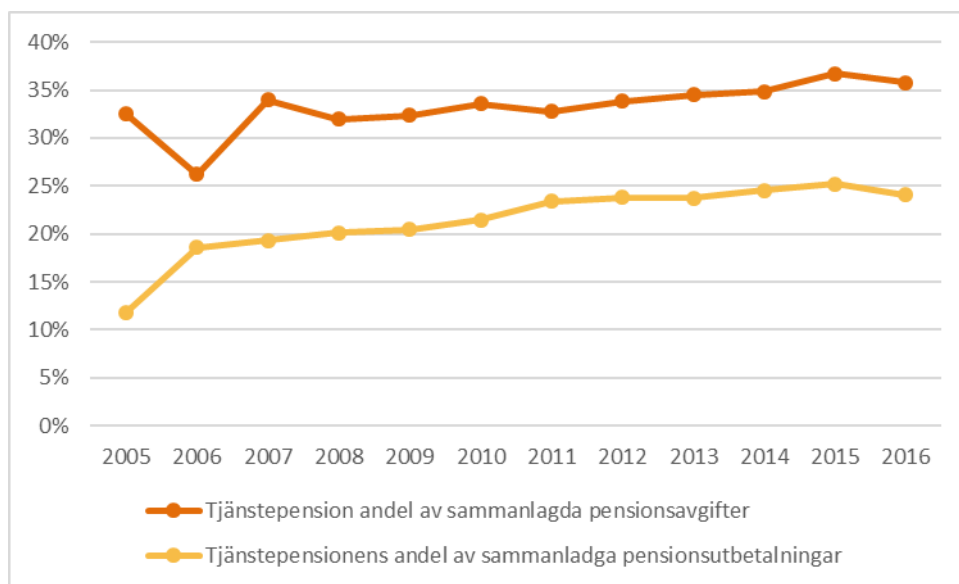
Källor: Se bilaga 1 Underlag till diagrammen och bilaga 6 Datakällor. Notera att premier för tjänstepensionsutfästelser tryggade genom pensionsförsäkring ingår i underlagen för pensionsavgifter medan övriga tryggandeformer för tjänstepensionen inte ingår. Däremot ingår samtliga tjänstepensioner i underlagen för utbetalningar. Notera att utbetalningarna enbart inkluderar individer som är 65 år eller äldre.

Tjänstepensionerna svarar för en större andel av de samlade pensionsavgifterna än av de totala pensionsutbetalningarna, se diagram 5. Under perioden 2007-2016 utgör tjänstepensionspremierna mellan 32 och 37 procent av pensionsavgifterna medan tjänstepensionsutbetalningarna varierar mellan 19 och 24 procent av de samlade utbetalningarna.

Den relativt stora skillnaden mellan in- och utbetalningar inom tjänstepensionsområdet är också en förklaring till att trenden för tjänstepensionens andel av de samlade pensionsutbetalningarna är växande. En premieinbetalning ger upphov till en pensionsrättighet och en ökning i det aggregerade beloppet för pensionsinbetalningar ger därför upphov till ökade pensionsrättigheter. Det i sin tur leder till att det samlade beloppet för pensionsutbetalningar ökar.

Skillnaderna är betydande trots att tjänstepensionsutfästelser tryggade på annat sätt än genom pensionsförsäkring inte ingår i beloppen för premier men däremot ingår i beloppen för utbetalningar. En annan brist ut vårt underlag är att vi inte inkluderar tjänstepensionsutbetalningar till personer yngre än 65 år. För vidare information om brister i data, se i bilaga 6.

Diagram 5 Tjänstepensionen som andel av sammanlagda pensionsavgifter respektive pensionsutbetalningar per den 31 december, i procent

Notera att premier för tjänstepensionsutfästelser tryggade genom pensionsförsäkring ingår i underlagen för pensionsavgifter medan övriga tryggandeformer för tjänstepensionen inte ingår. Däremot ingår samtliga tjänstepensioner i underlagen för utbetalningar. Notera att utbetalningarna enbart inkluderar individer som är 65 år eller äldre.

Bilaga 1 Underlag till diagrammen

Inkomstgrundad allmän pension

Tabell B1 Nominella data för inkomstpension, tilläggspension och premiepension, miljarder kronor, per den 31/12 respektive år

	<i>Inbetald pensionsavgift</i>	<i>Förvaltat kapital</i>	<i>Utbetalning</i>
2005	203	962	169
2006	234	1 127	176
2007	218	1 209	186
2008	233	940	200
2009	234	1 171	218
2010	238	1 338	222
2011	250	1 306	222
2012	258	1 473	238
2013	263	1 706	257
2014	271	1 997	260
2015	284	2 127	270
2016	257	2 346	296

Premiepension

Tabell B2 Nominella data för premiepensionen, miljarder kronor, per den 31/12 respektive år (beloppen ingår i tabell B1 ovan)

	<i>Inbetald pensionsavgift</i>	<i>Förvaltad kapital</i>	<i>Utbetalningar</i>
2005	24	193	0
2006	50	269	0
2007	28	311	0
2008	30	233	1
2009	31	344	1
2010	33	443	1
2011	35	434	2
2012	37	515	2
2013	36	648	3
2014	36	812	5
2015	39	896	6
2016	40	1024	7

Tjänstepension

Tabell B3: Nominell data för tjänstepension, miljarder kronor, per den 31/12 respektive år

	<i>Inbetalda premier</i>	<i>Förvaltad kapital</i>	<i>Utbetalningar</i>
2005	105	994	25
2006	90	960	44
2007	119	1 295	49
2008	116	1 316	54
2009	119	1 403	60
2010	128	1 509	65
2011	130	1 705	73
2012	141	1 795	80
2013	148	1 948	86
2014	154	2 227	91
2015	170	2 369	98
2016	168	2 567	102

Avdragsgillt privat pensionssparande

Tabell B4: Nominella data för avdragsgillt privat pensionssparande, miljarder kronor, per den 31/12 respektive år

	<i>Inbetalda sparbelopp</i>	<i>Förvalt kapital</i>	<i>Utbetalningar</i>
2005	15	373	17
2006	19	390	17
2007	13	410	19
2008	14	387	14
2009	15	402	15
2010	15	423	16
2011	17	406	17
2012	18	412	18
2013	18	433	19
2014	17	465	20
2015	9	478	21
2016	5	478	22

Bilaga 2 Kort om kapitalet i det allmänna pensionssystemet

Det allmänna pensionssystemet består av de inkomstgrundande förmånerna inkomstpension, tilläggspension och premiepension. Förmånerna finansieras genom följande avgifter, den allmänna pensionsavgiften, större delen av ålderspensionsavgiften (arbetsgivaravgift och egenavgift) och den statliga ålderspensionsavgiften. Sammanlagt utgör avgifterna 17,21 procent av den pensionsgrundande inkomsten.

Inkomst- och tilläggspensionerna ingår i inkomstpensionssystemet och 14,88 procentenheter av pensionsavgiften betalas in till detta system. Avgifterna förs över till Första–Fjärde AP-fonderna och från dessa AP-fonder rekvideras medel för pensionsutbetalningarna.

Första–Fjärde AP-fonderna och Sjätte AP-fonden förvaltar bufferten i inkomstpensionssystemet, det så kallade buffertkapitalet, och det är den delen av kapitalet som ingår i våra beräkningar av Sveriges pensioner. Första–Fjärde AP-fonderna är öppna fonder och det innebär att vid ett överskott i inkomstpensionssystemet tillförs de kapital, medan det tas kapital från dem vid ett underskott i systemet. Sjätte AP-fonden är däremot stängd, inget kapital förs till eller från fonden för att utjämna svängningar i inkomstpensionssystemet. En annan skillnad är att Första–Fjärde AP-fonderna verkar på den internationella kapitalmarknaden samtidigt som de inte får göra direktinvesteringar. Sjätte AP-fonden får enbart göra kapitalplaceringar Sverige (och i viss mån utomlands) samtidigt som de får göra direktinvesteringar.

Premiepensionen ingår i premiepensionssystemet som är ett premiereservsystem. Premiepensionen finansieras genom att 2,33 procentenheter av pensionsavgiften placeras på Pensionsmyndighetens fondtorg eller i något av de statliga alternativen som förvaltas av Sjunde AP-fonden. Sjunde AP-fonden förvaltar pensionssystemets förvalsalternativ. När en individ går i pension har han eller hon möjlighet att föra över sina fondmedel till Pensionsmyndighetens traditionella försäkring. I våra beräkningar av Sveriges pensioner ingår dels det kapital som inom ramen för premiepensionssystemet är placerat i fonder för pensionsspararnas räkning och dels kapitalet i Pensionsmyndighetens traditionella försäkring.

Garantipensionen är ett grundskydd för dem som har låg eller ingen inkomstgrundad pension. Förmånen ingår i inte i våra beräkningar eftersom den finansieras från statsbudgeten och inte med avgifter. Andra inkomststöd som betalas ut till äldre är bostadstillägg för pensionärer, änkepension och äldre försörjningsstöd. Även dessa förmåner finansieras från statsbudgeten och redovisas därför inte i rapporten.

Bilaga 3 Tjänstepensionsplanerna i korthet

Rapportens definition av tjänstepension

Med tjänstepensioner avser rapporten de skatterättsligt godkända trygghandformerna för pensionsutfästelser.⁸ De kollektivavtalade tjänstepensionerna, och därmed den absoluta merparten av allt pensionssparande utanför det allmänna pensionssystemet, baseras på dessa trygghandformer.

Tjänstepensionsplanerna

Tjänstepensionen regleras i överenskommelse mellan arbetsgivare och arbetstagare (i regel genom arbetsgivareorganisation och fackförbund) i så kallade kollektivavtal. Tjänstepensionen är alltså inte lagstadgad. Cirka 90 procent av arbetsgivarna omfattas av kollektivavtal. Arbetsgivare kan också sluta pensionsavtal direkt med de enskilda arbetstagare som inte omfattas av kollektivavtal.

Tjänstepensionen kompletterar den allmänna pensionen genom att individen får en större andel av inkomsten i pension för den delen av lönen som uppgår till det så kallade taket i socialförsäkringen (7,5 inkomstbasbelopp). Tjänstepensionen kompletterar även genom att fylla på för inkomster över taket. Inkomster över 7,5 inkomstbasbelopp är inte pensionsgrundande i det allmänna pensionssystemet.

Tjänstepensionsområdet är komplext i och med att de tjänstepensionsplanerna varierar mellan de olika avtalsområdena och att avtalen förhandlas om ett flertal gånger. Omförhandlingarna har medfört det att det finns flera generationsspecifika avtal inom ett och samma avtalsområde. Tidigare fanns det i stort sett enbart förmånsbestämda tjänstepensioner men under de senaste 20 åren har inslaget av avgiftsbestämda pensioner ökat. I flera avtal finns en kombination av förmåns- och avgiftsbestämda pensioner där den avgiftsbestämda delen utgör ett mindre komplement. Parallellt har trenden varit en övergång från förmånsbestämda pensioner till helt avgiftsbestämda pensioner för yngre generationer av arbetstagare.

⁸ De skatterättsligt godkända trygghandformerna består av pensionsförsäkring, överföring till pensionsstiftelse samt avsättning i balansräkning i förening med kreditförsäkring eller liknande. Kommuner, landsting och stat kan som arbetsgivare därutöver trygga pensionsutfästelser genom avsättning i balansräkning utan kreditförsäkring. De anses genom sin beskattningsrätt kunna garantera pensionsutbetalningar.

De fyra största avtalsområdena (de dominerar marknaden för tjänstepensioner) är:

1. ITP för flertalet privat anställda tjänstemän
2. SAF-LO för flertalet privatanställda arbetare
3. KAP-KL/AKAP-KL för kommun- och landstingsanställda
4. PA 16 för statligt anställda tjänstemän

ITP – privatanställda tjänstemän

I huvudsak finns det två ITP-planer,

1. ITP1 omfattar tjänstemän födda 1979 eller senare
2. ITP2 omfattar tjänstemän födda 1978 eller tidigare

ITP1 är avgiftsbestämd och för inkomster upp till och med 7,5 inkomstbasbelopp betalar arbetsgivaren in 4,5 procent av den anställdes pensionsmedförande lön i premie. För den delen av lönen som överstiger taket betalar arbetsgivaren in en premie motsvarande 30 procent.

Arbetstagare väljer själv förvaltare och sparform för ena halvan av beloppet, andra halvan måste placeras i en traditionell försäkring.

ITP2 är i grunden förmånsbestämd med en kompletterande avgiftsbestämd del, *ITPK*. Att pensionen är förmånsbestämd betyder att pensionen är bestämd på förhand.

ITPK utgör 2 procent av pensionsmedförande lön och arbetstagaren väljer själv placeringen av premien.

ITP2 innebär att arbetstagaren garanteras följande pensionsnivåer av slutlönen:

<i>Årslön:</i>	<i>Pension i procent av lönedel:</i>
Upp till 7,5 inkomstbasbelopp	10 procent
7,5 – 20 inkomstbasbelopp	65 procent
20 – 30 inkomstbasbelopp	32,5 procent

SAF-LO – privatanställda arbetare

Tjänstepension för privatanställda arbetare är avgiftsbestämd. Arbetsgivaren betalar in 4,5 procent av den anställdes pensionsmedförande lön upp till 7,5 inkomstbasbelopp, och 30 procent på den del av lönen som är över 7,5 inkomstbasbelopp i en pensionsförsäkring.

Arbetstagaren väljer själv hur pensionspremien ska förvaltas.

KAP-KL/AKAP-KL – kommun- och landstingsanställda

Inom kommuner och landsting finns det i huvudsak två tjänstepensionsplaner, KAP-KL eller AKAP-KL.

KAP-KL gäller för dem som är födda 1985 eller tidigare. Tjänstepensionens utformning beror på arbetsinkomstens storlek. Grunden är avgiftsbestämd pension och för årsinkomster upp till 30 inkomstbasbelopp sätts 4,5 procent

av lönen av till en pensionsförsäkring. Arbetstagaren väljer själv förvaltare av pensionsmedlen. För månadsinkomster mellan 7,5 inkomstbasbelopp och 20 inkomstbasbelopp är tjänstepensionen förmånsbestämd. Nivån på den förmånsbestämda pensionen beror dels på den anställdes födelseår och dels på den anställdes genomsnittliga lön i slutet av arbetslivet. En anställd född 1946 eller tidigare får 62,5 procent av lönen i tjänstepension. För anställda födda efter 1946 trappas procentsatsen ned fram till och med födelseåret 1967. Anställda födda 1967 eller senare får 55 procent av lönen i tjänstepension.

AKAP-KL gäller för dem som är födda 1986 eller senare. Pensionen är helt avgiftsbestämd. Avgiften uppgår till 4,5 procent av arbetstagarens halvårslön upp till 3,75 inkomstbasbelopp, och till 30 procent av halvårslön över 3,75 inkomstbasbelopp upp till 15 inkomstbasbelopp.

Före 1998 var tjänstepensionen i kommuner och landsting förmånsbestämd och skuldfördes i balansräkningen.

PA 16 – för statligt anställda

De huvudsakliga avtalen om tjänstepension inom den statliga sektorn är PA 16 avdelning I och PA 16 avdelning II.

PA 16 avdelning II omfattar dem som är födda 1987 eller tidigare. För denna grupp består tjänstepensionen av tre delar, varav två är avgiftsbestämda och en är förmånsbestämd.

För de delar som är avgiftsbestämda sätter arbetsgivaren av dels 2 procent av lönen till en traditionell pensionsförsäkring som förvaltas av KÅPAN Pensioner och dels 2,5 procent till en pensionsförsäkring där arbetstagaren har möjlighet att själv välja både försäkringsgivare och fonder.

Den förmånsbestämda delen innebär att arbetstagaren garanteras en viss andel av slutlönen i tjänstepension. I PA 16 avdelning II minskar inslaget av förmånsbestämd del ju senare år individen är född. Födda 1943 får 9,5 procent för slutlönen upp till 7,5 inkomstbasbelopp, 64,85 procent av slutlönen mellan 7,5 och 20 inkomstbasbelopp och 32,40 procent för slutlön mellan 20 – 30 inkomstbasbelopp. Den som är född 1973 eller senare får ingen garanterad del för inkomster upp till 7,5 inkomstbasbelopp, men garanteras 60 procent av slutlönen för inkomster mellan 7,5 – 20 inkomstbasbelopp och 30 procent av slutlönen för inkomster mellan 20 – 30 inkomstbasbelopp.

PA 16 avdelning I omfattar dem som är födda 1988 eller senare. Denna grupp av arbetstagare har inget inslag av förmånsbestämd del men däremot tre avgiftsbestämda delar. Även här sätter arbetsgivaren av på lön upp till 7,5 inkomstbasbelopp dels 2 procent av lönen i en traditionell pensionsförsäkring förvaltat av KÅPAN Pensioner och dels 2,5 procent till en pensionsförsäkring där arbetstagaren har möjlighet att själv välja både försäkringsgivare och fonder. För lön över 7,5 inkomstbasbelopp sätter arbetsgivaren av 10 procent av lönen i en traditionell pensionsförsäkring förvaltat av KÅPAN Pensioner och dels 20 procent till en pensionsförsäkring där arbetstagaren har möjlighet att själv välja både försäkringsgivare och fonder. Därutöver sätter arbetsgivaren av 1,5 procent

av lönen som kan användas för att komplettera pensionen i fall arbetstagaren vill gå ned i arbetstid inför pensioneringen. Denna del förvaltas av KÅPAN Pensioner i en traditionell försäkring.

Bilaga 4 Kort om kapitalet i tjänstepensionssystemen

De skatterättsligt godkända tryggandeformerna är pensionsförsäkring, överföring till pensionsstiftelse samt avsättning i balansräkning i förening med kreditförsäkring eller liknande. Kommuner, landsting och stat kan som arbetsgivare därutöver trygga pensionsutfästelser genom avsättning i balansräkning utan kreditförsäkring. De anses genom sin beskattningsrätt kunna garantera pensionsutbetalningar.

Valet av tryggandeform styr naturligtvis huruvida det finns ett pensionskapital avsatt att förvalta och hur dessa medel i så fall är investerade. Samtidigt finns det en stark koppling mellan tjänstepensionens utformning (avgifts- eller förmånsbestämd) och valet av tryggandeform.

Pensionsutfästelser för avgiftsbestämda tjänstepensioner tryggas nästan uteslutande i pensionsförsäkring. Det medför att i stort sett hela kapitalet i förvaltas av livförsäkringsbolag och pensionskassor. Förmånsbestämda tjänstepensioner kan också tryggas genom pensionsförsäkring men det är vanligare att någon av de övriga tryggandeformerna används.

Tryggandeformerna medför att tjänstepensionskapitalet finns i följande organisationer:

- Livförsäkringsbolag
- Tjänstepensionskassor (KÅPAN Pensioner ingår här)
- Statens tjänstepensionsverk (SPV) som på uppdrag av staten förvaltar det statliga tjänstepensionskapitalet
- Privata bolag som gör avsättningar i balansräkning (mot kreditförsäkring eller överföring till pensionsstiftelse)
- Pensionsstiftelser
- Kommuners och landstings avsättningar i balansräkningen
- Kommuners och landstings särskilda pensionsportföljer.

Tjänstepensionskapitalet och avtalsområde

Privatanställda tjänstemän

Det största enskilda avtalsområdet för privatanställda tjänstemän är som nämns ovan i rapporten ITP. Inom ITP 1 är tjänstepensionen enbart avgiftsbestämd och förvaltas av livförsäkringsbolag. Inom ITP 2 är tjänstepensionen både avgifts- och förmånsbestämd. Den avgiftsbestämda delen förvaltas av livförsäkringsbolagen. En del arbetsgivare väljer att trygga den förmånsbestämda delen genom pensionsförsäkring i Alecta (livförsäkringsbolag) som i sin tur har en traditionell förvaltning av medlen. Andra arbetsgivare låter kapitalet arbeta kvar inom företaget eftersom de antar att det ger en bättre långsiktig kapitalavkastning. Arbetsgivaren behöver i dessa fall trygga pensionsutfästelserna antingen genom överföring

till pensionsstiftelse eller genom kreditförsäkring. Inom ITP 2 är avtalet sådant att kapitalet i pensionsstiftelserna måste vara kreditförsäkrat.

PRI Pensionsgaranti är det enda företaget i Sverige som kreditförsäkrar pensionsåtaganden och pensionsstiftelser. De träder in när en arbetsgivare inte klarar av sina åtaganden (när en så kallad skada har inträffat). PRI Pensionsgaranti förvaltar inget pensionskapital.

Pensionsstiftelser förvaltar det tjänstepensionskapital som stiftelsen har i uppdrag att förvalta.

Flera andra privata pensionsplaner, till exempel på bankområdet och inom Kooperationen, har valt att dels fortsätta med förmånsbestämda pension och del trygga sina pensionsåtaganden genom överföring till pensionsstiftelse.

Många arbetsgivare inom den privata tjänstemannasektorn tryggar pensionsåtagandena genom pensionsförsäkring hos en tjänstepensionskassa.

Privatanställda arbetare

Det dominerande avtalsområdet för privatanställda arbetare är SAF-LO och de har avgiftsbestämda tjänstepensioner. Tjänstepensionskapitalet i för denna sektor förvaltas i livbolag och tjänstepensionskassor.

Anställda inom kommuner och landsting

Fram till och med 1997 var tjänstepensionerna inom kommuner och landsting förmånsbestämda. I regel sattes inga medel av för framtida utbetalningar, istället tryggades åtagandena genom beskattningsrätten. För att utjämna belastningen av pensionsskulden över tid så har en del kommuner och landsting försäkrat skulden genom pensionsförsäkringar till de anställda. Dessa pensionsförsäkringar är för förmånsbestämda pensioner och finansieras genom premier till ett försäkringsbolag, samtidigt som pensionsutfästelsen är tryggad genom beskattningsrätten.

Landstingen har historiskt sett haft låga investeringar och pensionsmedel har därför kunna sättas av till särskilda portföljer som landstingen förvaltar. I stort sett alla landsting har pensionsportföljer att förvalta, med undantag för de tre största landstingen som använder medlen till investeringar och förutsätter att skatteunderlaget ska finansiera pensionsskulden. De tre största landstingen har stora investeringar i sjukvården/sjukhus.

Landstingen/kommunerna har fått medel till pensionsportföljen genom att sätta upp resultatmål. Om resultatet överstiger målet blir det pengar över till pensionsportföljen.

Från och med 1998 är tjänstepensionerna inom kommuner och landsting i stort sett enbart avgiftsbestämda och arbetsgivarna betalar löpande in avgiften till pensionsförsäkringar. Pensionskapitalet förvaltas alltså av livbolagen. Förmånsbestämda tjänstepensioner förekommer fortfarande inom en del kommuner och landsting men de utgör ett begränsat antal. En del av dessa kommuner och landsting tryggar utfästelserna fortsatt genom beskattningsrätten medan andra väljer att betala in premier till pensionsförsäkring.

Statligt anställda

Inom den statliga sektorn är SPV och KÅPAN Pensioner de dominerande kapitalförvaltarna. SPV förvaltar premierna för den förmånsbestämda delen och KÅPAN Pensioner förvaltar de avgiftsbestämda delarna.

Bilaga 5 Kort om avdragsgillt privat pensionssparande

Rätt till skatteavdrag på privat pensionssparande har funnits under lång tid i Sverige och har omfattat alla som betalar skatt i Sverige. Avdragsreglerna har ändrats över tid och avdragsutrymmet har successivt minskat.

Avdragsrätten för privat pensionssparande slopades 2016 för dem som har tjänstepension i sin anställning, det vill säga för den breda majoriteten av anställda. Numera är det endast den som inte har tjänstepension i sin anställning som har rätt till skatteavdrag för privat pensionssparande.

Avdrag för privat pensionssparande kan göras med upp till 35 procent av inkomsten (lönen för anställda och inkomst från näringsverksamheten för egenföretagare) men högst 10 prisbasbelopp (455 000 kronor år 2018).

Sparande måste ske i pensionsförsäkring eller i individuellt pensionssparkonto (IPS).

Bilaga 6 Datakällor

Underlagen till rapportens statistik är hämtade från en sammanställning av Sveriges pensioner i olika årgångar av Orange rapport (Pensionssystemets årsredovisning).⁹ Uppgifterna i underlagen är i sin tur hämtade från olika källor och dessa redogör vi för i denna bilaga. Andra källor kan ha använts för tidigare år och det medför, som vi nämner ovan i rapporten, att jämförelsen av beloppen över tid inte blir helt rätt.

Inkomstgrundad allmän pension

Uppgifterna om inkomstgrundad allmän pension är hämtade från tidigare års resultat- och balansräkningar i Orange rapport. Uppgifterna om buffertkapitalet i Första-Fjärde och Sjätte AP-fonden finns med i resultat- och balansräkningen för inkomstpensionen i Orange rapport, men kan också inhämtas från respektive AP-fonds årsredovisning.

Tjänstepension

Definitioner och trygghandformer

Med tjänstepension (pension i anställning) avser vi arbetsgivarens löften om pension (till sina anställda) som tryggas i de skatterättsligt godkända trygghandformerna för pensionsutfästelser. Det kollektivavtalade tjänstepensionerna baseras på dessa trygghandformer och med vår definition fångar vi den absoluta merparten av de pensioner och pensionssparande som finns utanför det allmänna pensionssystemet.

De skatterättsliga trygghandformerna är:

- Pensionsförsäkring
- Överföring till pensionsstiftelse
- Avsättning i balansräkning i förening med kreditförsäkring eller liknande
- Kommuner, landsting och stat kan som arbetsgivare därutöver trygga pensionsutfästelser genom beskattningsrätten. De kan alltså göra avsättningar i balansräkningen utan att kreditförsäkra beloppen.

En del arbetsgivare använder sig av flera trygghandformer inom ett och samma kollektivavtalsområde, till exempel inom avtalsområdet ITP2 är det vanligt att beloppen i pensionsstiftelser är kreditförsäkrade.

⁹ I Pensionsmyndighetens årliga redovisning av pensionssystemet "Orange rapport – pensionssystemets årsredovisning" redovisas beloppen över inkomstgrundad allmän pension, tjänstepension och privat avdragsgillt pensionssparande enbart för det senaste året. Rapporterna finns på Pensionsmyndighetens hemsida, <https://www.pensionsmyndigheten.se/statistik-och-rapporter/Rapporter/arsredovisningar>.

Förvaltad tjänstepensionskapital

Pensionsförsäkringar förvaltas av livförsäkringsbolagen och tjänstepensionskassorna.

Uppgifter om livbolagens förvaltrade pensionskapital hämtar vi från Svensk försäkring som i sin tur inhämtar och bearbetar uppgifterna från Finansinspektionen. Livbolagen har inrapporteringsskyldighet till inspektionen som är tillsynsansvarig myndighet. Enligt uppgift ingår inte uppgift om förvaltad kapital för en del av de mindre bolagen.

Uppgifter om tjänstepensionskassornas förvaltrade kapital hämtar vi in från Statistiska centralbyrån (SCB) och utgörs av kassornas balansomslutning. SCB inhämtar uppgifterna i sin tur från Finansinspektionen som är tillsynsansvarig myndighet för pensionskassorna.

Det tjänstepensionskapital som förvaltas i pensionsstiftelser, i kommunernas och landstingens pensionsportföljer ingår inte i statistiken över förvaltad pensionskapital. Enligt PRI Pensionsgarantis årsredovisning för 2015 uppgår de försäkrade pensionsskulderna till 180 miljarder kronor och cirka 80 procent av beloppet avser ITP-planen. Resterande del utgörs av individuella pensionsutfästelser och andra kollektivavtal. En del av det belopp som har försäkrats finns i pensionsstiftelser.

Premier för tjänstepension

Uppgifterna över tjänstepensionspremier som betalats in till livförsäkringsbolag hämtas från Svensk Försäkring, som i sin tur inhämtar och bearbetar uppgifterna från Finansinspektionen. Livbolagen har inrapporteringsskyldighet till Finansinspektionen som är tillsynsansvarig myndighet. Enligt uppgift ingår inte uppgifter om premier för en del av de mindre bolagen.

Uppgifter över premier som betalats in till tjänstepensionskassor hämtas från SCB, som i sin tur inhämtar och bearbetar uppgifter från Finansinspektionen. Tjänstepensionskassor har i likhet med livbolagen inrapporteringsskyldighet till Finansinspektionen som är tillsynsansvarig myndighet även för pensionskassorna.

Beloppen för statsanställdas premier hämtas från SPV:s årsredovisning. Inbetalda premier till Kåpan ingår i statistiken över tjänstepensionskassor.

Avsättningar för att trygga förmånsbestämda pensionsutfästelser ingår inte i statistiken över premier. Det innebär att kreditförsäkrade utfästelser och överföringar till pensionsstiftelser inte ingår i vår statistik.¹⁰ Uppgifter om

¹⁰ Det finns närmare 2 000 pensionsstiftelser men enbart cirka 700 av dem tryggar pensionskapital. Trenden för stiftelser med pensionskapital är att de blir större men färre. De cirka tjugo största stiftelserna har cirka 80 procent av det pensionskapitalet som finns i stiftelserna.

förmånsbestämda tjänstepensioner som före 1998 tryggades via beskattningsrätten i kommuner och landsting ingår inte heller i vår statistik.

Utbetalningar av tjänstepension

Rapportens uppgifter om utbetalda tjänstepensioner baseras på SCB:s tabell 'Personer 55 år och äldre efter ålder, kön och typ av pension'. Det är enbart statistik över utbetalningar till åldersgrupperna 65 år och äldre som ingår i rapporten. De yngsta åldersgrupperna i tabellen (55–64 år) är exkluderade i vår statistik.

Avdragsgillt privat pensionssparande

En person kan spara till sin ålderdom på många olika sätt, till exempel:

- Privat pensionsförsäkring
- Individuellt pensionssparande (IPS)
- Kapitalförsäkring eller investeringssparkonto
- Direktsparende i aktier och obligationer
- Aktiefonder och obligationsfonder etc.
- Bankkonton
- Kontanter
- Amortering av bostadslån

I rapporten ingår enbart avdragsgillt pensionssparande, det vill säga de två första punkterna ovan. Det totala pensionssparandet är med all säkerhet betydligt högre men det finns inte tillgängliga uppgifter för annat privat pensionssparande.

Förvaltat kapital och premier för avdragsgillt privat pension

För livförsäkringsbolagen kommer uppgifterna från Svensk försäkring. Underlaget till deras statistik kommer från Finansinspektionen.

Uppgifter om individuellt pensionssparande (IPS) återfinns i SCB:s finansmarknadsstatistik, avsnitt 7.15.

Utbetalningar av privat avdragsgill pension

Uppgifterna kommer från SCB:s tabell Personer 55 år och äldre efter ålder, kön och typ av pension. Den yngsta åldersgruppen i tabellen (55 – 64 år) har exkluderats.

www.pensionsmyndigheten.se